

Dr. Czeglédi József KEP elnök, a KEP Fórum Szervező Bizottsága elnöke

**A Páneurópai Piknik, az 1989. évi osztrák határnyitás
és az új Közép-Európa létrejöttének (1989-2019)
rövid története**

**„Közép-Európa és Magyarország helyzete és néhány
stratégiai feladata a Páneurópai Piknik után 30 évvel” témában
2019. május 16-án megtartandó KEP XII. Társadalmi Párbeszéd Fórum
Történeti Szekciójának bevezető előadása az Akadémián
a IX. Magyar Világtalálkozó keretében**

1. Bevezető gondolatok

A Közép-Európai Club Pannónia Közhasznú Egyesület 2019-ben, 30. évfordulóhoz érve ezúttal a Páneurópai Piknik óta eltelt három évtizedes időszak fejlődését tekinti át hagyományos, immár tizenkettedik Társadalmi Párbeszéd Fórumán, Budapesten a Panoráma Világklub szervezésében sorra kerülő IX. Magyar Világtalálkozó kiemelt közéleti rendezvény keretében.

A rendezvény által felölelni kívánt folyamatok és történések az eltelt harminc évben sorsdöntően meghatározták Magyarországot, illetve Közép-Európa lakosainak életét és perspektíváit. Egyúttal a következő, 2030-ig terjedő időszakra is útravalóul szolgál, lehetőséget nyújtva az eddigi növekedési irányok és dinamika alapján programozható jövőkép és trendek felvázolására.

Most konkrétan szeretném bemutatni az ellenzéki pártok által 1989. augusztus 19-én szervezett Páneurópai Piknik meghatározó jelentőségét a magyarországi rendszerváltoztatásra és vele párhuzamosan, illetve általa segítve az egész közép-európai térség politikai és társadalmi irányváltására vonatkozóan. Ez volt az a gyújtópont, amelyet olyan események követtek mint Németh Miklós kormánya által véghez vitt, szeptember 10-én Horn Gyula külügyminiszter által bejelentett határnyitás, ami folyamatában mintegy 70 ezer keletnémet számára tette lehetővé a távozást és családgyegetést nyugat-németországi családtagjaikkal, majd a Magyar Köztársaság kikiáltását Dr. Szűrös Mátyás ideiglenes köztársasági elnök által 1989. október 23-án. Mindezt futótűzként követte november 9-én a berlini fal ledöntése, a környező országok gyökeres rendszerváltoztatás, az NDK megszűnése, a korábban két Németország immár békés újraegyesítése, a Szovjetunió, a Varsói Szerződés és a KGST felbomlása. Ebben is rejlik a magyar szerepvállalás korszakos jelentősége.

A KEP Társadalmi Párbeszéd Fórum Történeti Szekciójának keretében kap helyet a 2019-ig tartó elmúlt 3 évtizedes folyamat értékelése. Ez kiegészül magyar vonatkozású történések és folyamatok ismertetésével, magyarországi vonatkozású tapasztalatokkal.

2.) Visszatekintés a Páneurópai Piknikre

A Páneurópai Piknik az osztrák–magyar határon, Sopron közelében, a közigazgatásilag Fertőrákoshoz tartozó Piuszpusztán 1989. augusztus 19-én tartott békedemonstráció volt ellenzéki pártok (MDF, Fidesz, SZDSZ, FKGP) szervezésében. A fővédnökséget Habsburg Ottó és Pozsgay Imre vállalták el. (Mindketten a KEP posztumusz Szenátorai.) Ez fontos előzménye volt az Európát kettéosztó vasfüggöny megszüntetésének, Németország békés újraegyesülésének és az Európai Unió keleti kibővülésének. A két ország (Ausztria és Magyarország) beleegyezésével ehhez szimbolikusan egy határátkelőt nyitottak Szentmargitbánya (Sankt Margarethen im Burgenland) és Piuszpuszta között, három órányi időtartamra. A Páneurópai Pikniken több, mint 600 NDK-állampolgár használta fel a vasfüggöny megnyílásának rövid időtartamát arra, hogy nyugatra szökjön, miután előzőleg röplapokon felhívták a figyelmüket a rendezvényre. A magyar határőrség az érvényben levő tűzparancs ellenére sem avatkozott közbe. Budapesten és főleg a Balaton térségében több ezer NDK-állampolgár várakozott a határátlépés esélyére, akik akkor még nem bíztak a határ megnyitásában, ezért a határnyitás ideje alatt még csupán néhány száz fő távozott nyugatra.

Az NDK-polgárok 1989. szeptember 11-én bekövetkezett végleges kiengedését eredményező Páneurópai Piknik fontos mérföldkő azokban a folyamatokban, amelyek a békés német újraegyesítéshez vezettek. Úgy gondolom, hogy mindezt megerősíti HELMUTH KOHL szövetségi kancellár 1990-ben, a két Németország egyesítésének ünnepségén tett kijelentése: „A BERLINI FAL LEBONTÁSA MAGYARORSZÁGON KEZDŐDÖTT, A NÉMET ÚJRAEGYESÍTÉS FELÉ AZ ELSŐ LÉPÉS A PÁNEURÓPAI PIKNIKEN TÖRTÉNT”

Minden évben augusztus 19-én emlékünnepet tartanak a határ megnyitásának helyén.

Ez így lesz most idén is 2019. augusztus 19-én Sopronban a Páneurópai Piknik 30. évfordulóján. Ezért engedjék meg nekem, hogy a 30. évforduló évében szervezett Magyar Világtalálkozó mai kiemelt közéleti rendezvénye Szervező Bizottsága és a szervező egyesület a KEP elnökeként hálás köszönetemet fejezzem ki a 30 évvel ezelőtti Páneurópai Piknik egykori szervezőinek, résztvevőinek. Egykori hősiességük fontos hozzájárulás volt Európa szabadságához a 33 évvel korábbi 56-os forradalom szellemében.

Itt tennék egy rövid személyes kitérőt, mert 1989. augusztus - szeptemberi történései meghatározók voltak az én életemben is. Ennek lényege a következő: 1989. július 1-től kineveztek a bécsi Magyar Nemzeti Idegenforgalmi Képviselő vezetőjévé, de még Budapesten is betöltöttem kb. fél évig az Országos Idegenforgalmi Tanács titkári funkcióját, mert nehezen találták meg az utódomat. Ez tehát azt jelentette, hogy 89 júliusától kb. decemberig Budapest és

Bécs között ingáztam, hetente többször is utaznom kellett autóval az osztrák – magyar határon, amit már korábbról is jól ismertem. Ez összefüggött azzal is, hogy én 89-ben már 50 éves voltam, obsitos katona és obsitos 56-os szabadságharcos. A diplomám megszerzése után a turizmussal, utasforgalommal foglalkoztam, sokat az osztrák határforgalommal. Korábban szakmunkásként 56-ban fegyveresen részt vettem a forradalomban és természetesen az osztrák határon próbáltam többször menekülni. Levél községnél elfogtak, a mosonmagyaróvári rendőrségről megszöktem. A kőszegi menekülésnél összeveszttem az embercsempésszel.

Itthon maradtam, szerencsére később tanulhattam. Elsőként szereztem Magyarországon turizusból tudományos fokozatot és 15 évig lettem az AIEST Idegenforgalmi Tudományos Világszervezet Elnöksége tagja. Az augusztus 19-i pikniken nem vettem részt, de személyesen találkoztam előkészületeivel, szívfacsaró nyomaival, a menekülő emberekkel, itt hagyott keletnémet gépkocsikkal, csomagokkal, elveszett hozzátartozókkal.

Ismerem a Páneurópai Piknik által felgyorsult történelmi események jellegét, jelentőségét. Ezért is köszönetet kell mondani mindenkinek, akik őrzik, ápolják az akkori történelmi események emlékét. Külön öröm számunkra, hogy meglepetésként a mai konferencia résztvevőinek bemutatathatunk soproni barátaink jóvoltából egy Páneurópai Piknik mini kiállítást erről a történelmi eseményről.

3.) Az 1989. évi osztrák határnyitás a keletnémet állampolgárok előtt

30 éve, 1989. szeptember 11-én nyílt meg a magyar határ a nyugatra távozni szándékozó keletnémet állampolgárok előtt. Magyarország a keleti tömb első országa volt, amely megnyitotta nyugati határait, és lehetővé tette egy másik szocialista ország, az NDK itt tartózkodó állampolgárainak, hogy menekülteként Nyugatra távozzanak.

A közép- és kelet-európai történelmi változásokat jelezte 1989. május 2-án a magyar-osztrák határon a műszaki határzár bontásának megkezdése. Június 27-én Horn Gyula magyar és Alois Mock osztrák külügyminiszter átvágta a drótakadályokat, megszüntetve ezáltal a negyvenéves európai megosztottságot, amelynek szimbólumává is vált a Churchill által elnevezett vasfüggöny. A berlini kormány a magyarországi, valamint cseh és lengyel utazásokat bizonyos korlátozásokkal, de engedélyezte. Az NSZK budapesti, varsói, prágai nagykövetségén több tízezer keletnémet kért menedékjogot, mivel nem akartak visszatérni az NDK-ba. Az augusztus 19-i határnyitást kihasználva több mint 600 NDK-állampolgár jutott át Ausztriába. A rendezvényt követő napokban folytatódott az átszivárgás a határon, de mindez nem oldhatta meg a Magyarországon tartózkodó, és nyugatra távozni szándékozó sok ezer keletnémet állampolgár ügyét.

Németh Miklós miniszterelnök és Horn Gyula külügyminiszter az NSZK-ban, a Bonn melletti Gymnich kastélyban tárgyalt Helmut Kohl német kancellárral és Hans-Dietrich Genscher külügyminiszterrel. Próbáltak Berlinben is tárgyalni a kialakult helyzetről, de az NDK illetékeseivel folytatott megbeszélések nem jártak eredménnyel. A magyar kormány ezután úgy döntött, hogy ideiglenes jelleggel felfüggeszti az 1969-ben kötött magyar-keletnémet megállapodás vonatkozó pontjainak hatályát, és az NDK polgárait minden olyan államba kiengedik, amely engedélyezi be- vagy átutazásukat.

Végül szeptember 8-án jelentették be hivatalosan a határnyitásról szóló döntést - vagyis akkor adták át az erről szóló jegyzéket a keletnémet nagykövetnek. Ugyanezen a napon az NSZK és a Szovjetunió budapesti nagykövetét is tájékoztatták a magyar döntésről. A szeptember 11-én 0 órakor hatályba lépett döntést a nagyközönség szeptember 10-én tudta meg, este jelentette be Horn Gyula külügyminiszter a televízióban.

Ezt követően, szeptember 11-13. között sok ezer NDK-állampolgár távozott Ausztrián át az akkori NSZK-ba. Az NDK, Csehszlovákia és Románia élesen tiltakozott, a nyugati sajtó viszont a magyar döntést a keleti blokk kezdődő bomlásának jeleként értékelte és üdvözölte. November végéig több mint 60 ezer keletnémet hagyta el hazáját Magyarországon keresztül.

Az esemény nagyban hozzájárult a két német állam újraegyesítésének megkezdéséhez. Szeptember 30-án az NDK 6 ezer embert engedett át vasúton Nyugatra Prágából és Varsóból, majd tüntetések sora után, november 9-én megnyitotta határait Nyugat-Németország és Nyugat-Berlin felé. Ezen a napon leomlott a berlini fal, a következő hetekben, hónapokban sorra megbuktak a kelet-európai kommunista rendszerek.

4.) Az új Közép-Európa és Magyarország geopolitikai átalakulásának és regionális átrendeződésének fő mozzanatai az elmúlt 30 évben

Németország újraegyesítése

1989. november 9.: a berlini fal ledöntése

1990. október 3-án deklarálták Németország újraegyesítését, amikor a keleti területek csatlakoztak a nyugatiakhoz (NSzK)

A Szovjetunió felbomlása

1991. augusztus 19–21.: államcsíny Gorbacsov ellen, Borisz Jelcin elhatárolódása a puccstól

1991. december 8.: Szovjetunió felbomlásának kimondása, Borisz Jelcin orosz elnök, Leonyid Kravcsuk ukrán elnök, Sztanyiszlav Suskevics fehérorosz elnök

Dezintegráció Közép-Európában

1993.jan.1. Megszűnik Csehszlovákia, létrejön Csehország és Szlovákia

1992-2006 Megszűnik Jugoszlávia, létrejön Szlovénia, Horvátország, Szerbia, Bosznia-Hercegovina, Macedónia, Montenegró és Koszovo

1991. dec. 21. Felbomlik a Szovjetunió, az új európai szubrégió 3 csoportja:

- A baltiak (Észto. Letto. Litvánia)
- Fehéroroszország, Ukrajna, Moldávia
- Oroszország

Integráció Közép-Európában I.

1991. december: a Visegrádi (V-3) országok aláírják a csatlakozási megállapodást

1994-ben a V 4, a balti országok és Szlovénia deklarálta belépési szándékát az EU-ba

1999-ben az EU döntést hoz Bulgária és Románia bevonásáról

Tényleges csatlakozás:

- 2004 V4 + Szlovénia + baltiak
- 2007 Románia + Bulgária
- 2013 Horvátország

Integráció Közép-Európában II.

1991-ben hozták létre a Visegrádi Hármakat.

2000-től létezik a Visegrádi Alap, melynek legutóbbi projektjei: Fenntartható esővíz felhasználás, légitérképek, folyami áradás-jelző monitoring, védelmi és biztonsági kooperáció, történelmi és turisztikai emlékhelyek, stb.

Álláspontjaik egyeztetése és képvisellete az európai integráción belül.

V4+2 (Ausztria és Szlovénia), valamint további V4+ formációk létesítése.

Integráció Közép-Európában III.

A Közép-Európai Kezdeményezés főbb területei:

- a klímaváltozás kezelése, a környezet-védelem, a fenntartható energiagazdálkodás, az idegenforgalmi vállalkozások fejlesztése, a multimodális közlekedés.
- az emberi erőforrás menedzsment, az információs társadalom, a kultúrák közti együttműködés, tudományos – technikai kooperáció

Összességében, az elmondottak alapján megállapítható, hogy a Páneurópai Piknik óta eltelt 30 évben, 1989-2019 között új Közép-Európa és Magyarország jött létre. A geopolitikai átalakulás és a regionális átrendeződés fő mozzanatairól itt csak röviden lehetett beszélni. A további előadásokban és a várható vitában, párbeszédben remélhetően több fontos kérdésről lesz még szó különös tekintettel a végbement rendszerváltoztatás főbb eredményeire, gondjaira és további fő feladataira.

Most külön felhívnom a figyelmet az Európai Unió tevékenységének jelenlegi kritikus szakaszára. Gondoljunk csak például a migráció rossz kezelésére az EU illetékesei részéről. A legnagyobb új kihívások közé tartozik a Brexit is, mert eddig csak bővülés volt. Magyarország 15 éve lett az EU tagja a legnagyobb bővítési hullámban 2004. május 1-től. Bővítés továbbra is kell, elsősorban a Balkánon. Magyarország helye hosszabb távon is az EU-ban van alapvetően a nemzetállamok együttműködésével. Közép-Európa, ezen belül a V/4-ek adottságai kifejezetten jók. Ez feltétlenül vonatkozik Magyarországra is.

Az EU ismert gondjai ellenére többségi vélemény az, hogy EU-ra szükség van, de ennek lényegesen hatékonyabb irányítása kell. Ez sokban függ a május 26-i Európai Parlamenti Választások eredményétől. A KEP részéről ajánljuk minden választási felkészülésnél az intenzív, színvonalas társadalmi párbeszédet és az aktív részvételt.

Ezt a célt szolgálta 1 hónappal ezelőtt április 16-án, ugyanebben a teremben a KEP sikeres EP-i választási fóruma is.

Köszönöm a figyelmet

Felhasznált források:

- a 2019. május 16-i KEP Fórum koncepciója és előzetes programjai, Budapest
- Páneurópai piknik Wikipédia 2019.
- Marinovich Endre előadása a KEP XI. Társadalmi Párbeszéd Fórumán, 2018. május, Budapest